

7 595
КЊИЖЕВНОСТ
1986 6-7

ОКРУГЛИ СТО: ДРУШТВЕНИ, МОРАЛНИ И ЕСТЕТИЧКИ СМИСАО ПОЛЕМИЧКОГ МИШЉЕЊА ДАНАС (930); МИЛОРАД ВУЧЕЛИЋ: ПРОТИВ ПОЛИТИЧКОГ ВОЛУНТАРИЗМА (930); ПРЕДРАГ ПАЛАВЕСТРА: КЊИЖЕВНА ПОЛЕМИКА И ПОЛИТИЧКА ЈАВНОСТ (935); ФЕРИД МУХИЋ: ЗА СЛОБОДНУ ЗАЈЕДНИЦУ ПОЈЕДИНАЦА (938); АЛЕКСАНДАР ИЛИЋ: О КРИТИЦИ СОЦИЈАЛИЗМА (943); БРАНКО ПЕИЋ: ДУГА ШКОЛА БУТАЊА (948); ТРИВО ИНБИЋ: ПОЛЕМИЧКО МИШЉЕЊЕ КАО СРЕДСТВО ПРОТИВ ЛИБЕРТИЦИДА (954); ИГОР МАНДИЋ: ГАРГАМЕЛ У СОПСТВЕНОМ ЛОНЦУ (963); ПРЕДРАГ МАТВЕЈЕВИЋ: ОТВОРЕНО ПИСМО О ИГОРУ МАНДИЋУ (969); ЛАСЛО ВЕГЕЛ: ПОЛЕМИЧКИ „VANDERJANRE“ (972); НИКОЛА МИЛОШЕВИЋ: POST SKRIPTUM УЗ КЊИГУ „МАРКСИЗАМ И ЈЕЗУИТИЗАМ“ (976); ВУК КРЊЕВИЋ: О КРИТИЧКОМ МИШЉЕЊУ (981); ПРВОСЛАВ РАЛИЋ: ИРАЦИОНАЛНА РАСПЕТОСТ ПОЛЕМИКЕ ДАНАС (984); МИРОСЛАВ АНТИЋ: ПИСМА И ДОПИСНИЦЕ СЕБИ (990); СИНАН ГУЏЕВИЋ: КАОНО С ЈЕСЕНИ МАГЛА (996); МИЛОРАД ПАВИЋ: СОМБОРСКИ ПЕСНИЧКИ КРУГ (999); ДРАГАН КОЛУЊИЈА: НЕСВАНУЛИЦЕ (1009); ЗОРАН КОСТИЋ: НУЛАРИЦА (1014); ЖИВОЈИН ПАВЛОВИЋ: VARIOLA VERA (IV) (1028); ДРАГАН ГРБИЋ: УНУТРАШЊА АРХЕОЛОГИЈА (1036); ЈАРА РИ-

СИГНАЛИЗАМ И СРПСКО ПЕСНИШТВО СЕДАМДЕСЕТИХ ГОДИНА (II)

Мирољуб Тодоровић

МОЈА ФРКА СА ЊИМА

НЕЗНАЊЕ И БАВРЉАЊА ПРЕДРАГА ПРОТИЋА

Једна од основних заблуда (да ли само заблуда?), традиционалистичких критичара тих година била је, на неки начин, стављање знака једнакости између сигнала и надреализма, између сигналистичких и надреалистичких истраживања, или мишљење да је сигнализам некакав наставак надреализма, па чак више депенија закаснела копија надреалистичког покрета, понављање његових трагања и идеја. То се већ могло приметити у претходно наведеним одломцима из написа Зорана Мишића и Елија Финција. Критичар Предраг Протић, међутим, у тој тврдњи много је отворенији и „сигурнији“:

Тодоровићева књига *Свиња је одличан пливач* представља покушај да се оно што нису умели да створе надреалисти, благодарећи рационалном у психичком аутоматизму, оствари посредством једног посредника код којег се о психичком аутоматизму не може говорити. Резултати до којих је дошао компјутер истоветни су, или готово истоветни, резултатима до којих је дошао надреализам у трагању за аутоматским текстом.²⁷

²⁷ Предраг Протић: *Границе и могућности сигналистичке поезије, Савременик* број 2, 1972.

Занимљиво је, на пример, да Миодраг Павловић, наш истакнути песник, тада уредник *Просвете* која је ову књигу објавила 1971. године, у својој рецензији, делимично штампаној у каталогу куће, а чији ми је рукопис десетак година касније љубазно дао, има друкчије, рекао бих суптилније мишљење о овој врсти аутоматизма, не изједначавајући га тако просто са надреалистичким:

„Овај поступак, каже Павловић, подразумева један аутоматизам, који за разлику од ранијег, надреалистичког псеудоаутоматизма, који је био субјективан, и који је заправо значајно, инаугурисао стварање једног новог, одредљивог песничког стила, ова, компјутерски аутоматизам. Дакле, доноси нам покушај једног спољњег објективног аутоматизма. Али на више начина и тај аутоматизам носи трагове субјективности, има своју унутрашњу пропорцију очекиваног и неочекиваног, има своју прозодију, и своју типологију, свој вербални хоризонт.“

Морам одмах да напоменем да Миодраг Павловић заиста говори о поезији која се може означити, бар посредно, као компјутерска. Рукопис књиге *Свиња је одличан пливач*, који сам првобитно предао *Просвети*, садржао је и циклус песама *Дефинисани полицајац* настао помоћу специјалне табеле случајних бројева која је, пак, добијена путем компјутерског пермутирања. Касније сам тај циклус, због преобимности збирке, а на предлог другог уредника Стевана Раичковића, изоставио. Као што ћемо видети из даљих цитата Павловићеве рецензије, он тачно разлучује компјутерску од некомпјутерске поезије, не дозвољавајући да га било шта заведе, поготову не, као што се то може видети код Протића, крајња необјективност у оцењивању, чак недвосмислено изражена мржња и презир према сигнализму и свакој врсти поетског експеримента.

„Ево једне — наставља Павловић — случајно изабране компјутерске етиде из поглавља књиге који се зове *Дефинисани полицајац*:

2.

*долазим преписујем
ја могу гладан сам
данас обезбеђујем
несумњиво килограм крвавице
како ћу јевтиније
полако зоолошки врт
хтели бисте видео сам
картоне фотографишем
сада сам црвендаћ
у кавезу сваког дана*

Види се, овде постоји тенденција ка одређеној врсти хумора, који се легитимнише одређеним аутоматизмом, *постоје одређени синтактички поступци, постоји и једна атмосфера која није ниуком случају машинска*. То су хуморне песме са компјутерском баријером, завесом.

Циклус *Свиња* је одличан пливач назван је алеаторном или стохастичком поезијом. *Процеси којим је песник долазио до ових својих текстова, могу нам бити занимљиви или не, али овде имамо посла са једним генуиним осећањем хумора, инвентивним, добро сложеним опет са димном завесом спољашњег аутоматизма:*

*сада ми зуби више нису важни уједам
итипалкама то знају и они који пију
јогурт за животиње цењени потрошачи
свиња је одличан пливач али ја волим
цигерицу са жаром на основу дугорочног
познанства обезбеђујем заштиту законитости(...)*

итд. Или:

*пудлицу црну с педигреом хаварисану због
одласка у иностранство без два звучника и
неисправне окарине ако желите трајно задржати
у успомени (...)
у старим динарима кретање кроз животињско
царство без културе ради остваривања прераде
полицајаца након претходне уплате артиљеријски
мајор без видриног репа али са наковњем
у прој соби*

(...) Посебно занимљив и духовит је циклус *АБЦ о Миролубу Тодоровићу*. Пародијом стила реклама (...) Тодоровић остварује најхуморније тренутке наше послератне поезије, истовремено дајући пример реистичке и реификантне поезије, и пародије разорног дејства рекламе на психу човека који живи у свету данашњег потрошачког друштва.“ (Подвукло М. Т.)

Из рукописа рецензије.

На страну то што у поменутој књизи уопште није било говора о компјутерској поезији, заправо у читавој збирци *Свиња је одличан пливач* нема ни једног јединог компјутерског ретка. Кад год сам објављивао текстове које сам добио уз помоћ електронског рачунара, то сам увек посебно наглашавао, стављајући уз песму, или циклус, и начин на који сам до песме дошао и степен евентуалне интервенције. То се, уосталом, може јасно видети у књигама: *Сигнал, Киберно, Алгол*.

Испод наслова књиге, у овом случају, стајала је само општа одредба „сигналистичка поезија“. Циклус песама који Протић сматра и анализира као компјутерски није добијен ни уз какву помоћ рачунара. Протићу и не само